

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Навчально-науковий медичний інститут
Кафедра екології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І АУДИТ

другого рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Екологія та охорона навколишнього середовища»,
спеціальності 101 «Екологія»,
галузі знань 10 «Природничі науки»,
кваліфікація: магістр з екології

Розробник		Анна АЛЕКСЄЄВА
Завідувач кафедри екології		Людмила ГРИГОР'СВА
Гарант освітньої програми		Олена МІТРЯСОВА
В.о. директора ННМІ		Олена КУЗНЕЦОВА
Начальник НМВ		Сергій ШКІРЧАК

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Environmental management and audit (Екологічний менеджмент і аудит)	
Галузь знань	10 «Природничі науки»	
Спеціальність	101 «Екологія»	
Спеціалізація		
Освітня програма	Екологія та охорона навколишнього середовища	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Нормативна циклу професійної підготовки	
Курс навчання	1-й	
Навчальний рік	2024-2025	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	кредитів / годин 3/90	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	- лекції - семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) - годин самостійної роботи студентів	18 год. 18 год. 54 год.
Відсоток аудиторного навантаження	40 %	
Мова викладання	англійська	
Форма проміжного контролю		
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів, посилення вимог природоохоронного законодавства та зростання ролі корпоративної відповідальності здатність підприємств ефективно управляти впливом на довкілля стає критично важливою. Екологічний менеджмент і аудит є ключовими інструментами забезпечення сталого розвитку, оптимізації ресурсокористування, мінімізації ризиків та підвищення конкурентоспроможності організацій. Вивчення цієї дисципліни дозволяє формувати у майбутніх фахівців практичні компетентності, необхідні для впровадження систем екологічного управління, прийняття екологічно обґрунтованих управлінських рішень та адаптації підприємств до сучасних міжнародних стандартів, зокрема ISO 14001 та принципів ESG.

Метою вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» є формування у студентів системні знання про принципи, інструменти та механізми екологічного менеджменту й аудиту, розвинути здатність аналізувати екологічні аспекти діяльності підприємств, оцінювати їх відповідність вимогам екологічного законодавства та міжнародних стандартів, а також формувати практичні навички впровадження ефективних систем екологічного управління.

Предметом вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» є система знань і практичних навичок щодо організації, оцінки та вдосконалення екологічного управління підприємством відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Основні завдання:

1. Засвоєння теоретичних основ екологічного менеджменту, міжнародних стандартів ISO 14001/ISO 14004 та принципів ESG.

2. Формування навичок ідентифікації екологічних аспектів, оцінки їх значущості та екологічних ризиків підприємства.

3. Освоєння методів проведення екологічного аудиту та оцінки відповідності діяльності підприємства нормативним та законодавчим вимогам.

4. Формування умінь розробки екологічної політики, цілей, програм, а також підготовки документів СЕМ та екологічної звітності.

5. Здатність аналізувати ефективність системи екологічного менеджменту, оцінювати корпоративну звітність і пропонувати шляхи її удосконалення для підвищення екологічної ефективності.

У результаті вивчення дисципліни студенти засвоюють теоретичні основи екологічного менеджменту, міжнародних стандартів ISO 14001/ISO 14004 та принципів ESG, формують навички ідентифікації екологічних аспектів і оцінки їх значущості та ризиків, освоюють методи проведення екологічного аудиту і оцінки відповідності діяльності підприємства нормативним вимогам, розвивають уміння розробляти екологічну політику, цілі та програми, готувати документи СЕМ і екологічну звітність, а також здатні аналізувати ефективність системи екологічного менеджменту, оцінювати корпоративну екологічну звітність і пропонувати шляхи підвищення екологічної ефективності підприємства.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами Стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей: інтегральна:*

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов та вимог.

загальні:

K02	Здатність приймати обґрунтовані рішення;
K04	Здатність розробляти та управляти проєктами

K05	Здатність спілкуватися іноземною мовою
<i>спеціальні (фахові, предметні):</i>	
K10	Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем
K14	Здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування
K18	Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної безпеки на довкілля та людину

Програмні результати навчання

ПР05	Демонструвати здатність до організації колективної діяльності та реалізації комплексних природоохоронних проєктів з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень
ПР07	Уміти спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності
ПР08	Уміти доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу
ПР09	Знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог
ПР14	Застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах
ПР15	Оцінювати екологічні ризики за умов недостатньої інформації та суперечливих вимог
ПР20	Володіти основами еколого-інженерного проєктування та еколого-експертної оцінки впливу на довкілля

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1.						
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи екологічного менеджменту						
<i>Тема 1. Система екологічного менеджменту. Історія розвитку</i>	10	2	2			6
<i>Тема 2. Формування системи екологічного менеджменту в Україні</i>	10	2	2			6
<i>Тема 3. Стандарти і міжнародні рекомендації в системі екологічного менеджменту</i>	10	2	2			6
Змістовний модуль 2. Екологічний аудит як ефективний інструмент екологічного менеджменту						
<i>Тема 4. Загальні поняття і значення аудиту</i>	10	2	2			6
<i>Тема 5. Спеціальні сфери застосування екологічного аудиту в Україні</i>	10	2	2			6
<i>Тема 6. Методологічні основи здійснення екоаудиту</i>	10	2	2			6
<i>Тема 7. Приклади спеціальних аудиторських методологій</i>	10	2	2			6
Змістовий модуль 3. Екологічний маркетинг та екологічні інновації у менеджменті						
<i>Тема 8. Екологічний маркетинг як складова менеджменту Екологічний менеджмент та бізнес</i>	10	2	2			6
<i>Тема 9. Екологічні інновації як інструмент забезпечення екологічної безпеки виробництва</i>	10	2	2			6
Усього годин	90	18	18			54

4. Зміст навчальної дисципліни – тематичні плани дисципліни

4.1. План лекцій

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи екологічного менеджменту

Лекція 1. Система екологічного менеджменту. Історія розвитку.

Історичні аспекти розвитку понять ISO та EMAS. Міжнародний підхід до екологічного менеджменту. Предмет екологічного менеджменту. Основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту (EMS). Сутність понять "управління" та "менеджмент".

Лекція 2. Формування системи екологічного менеджменту в Україні.

Об'єкт і предмет екологічного менеджменту України. Перспективи впровадження екологічного менеджменту в Україні. Концепція запровадження екологічного менеджменту та аудиту в Україні. Системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту.

Лекція 3. Стандарти і міжнародні рекомендації в системі екологічного менеджменту

Британський стандарт в системі екологічного менеджменту BS 7750. Схема екологічного менеджменту й аудитування (EMAS). Серія міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту Історія і розвиток. Склад і опис елементів ISO 14001, основні вказівки щодо їхнього застосування. Зобов'язання й екологічна політика. Планування та екологічні аспекти системи. Впровадження і функціонування системи управління навколишнім середовищем. Контроль і коригувальні дії. Аналіз з боку керівництва.

Змістовий модуль 2. Екологічний аудит як ефективний інструмент екологічного менеджменту

Лекція 4. Загальні поняття і значення аудиту

Формування поняття і значення екологічного аудиту. Визначення екологічного аудиту. Особливості екологічного аудиту. Статус екологічного аудиту. Значення екологічного аудиту на сучасному етапі реформування економіки.

Лекція 5. Спеціальні сфери застосування екологічного аудиту в Україні

Приватизаційний екологічний аудит. Інвестиційний екологічний аудит. Енергетичний аудит. Комплексний експрес-аудит підприємств, що модернізуються. Екологічний аудит на екологічному ринку. Екологічний аудит і захист інтересів товаровиробника. Вигоди від екологічного аудиту для товаровиробника. Екологічний аудит у системі ціноутворення.

Лекція 6. Методологічні основи здійснення екоаудиту

Загальні методологічні основи і принципи здійснення екологічного аудиту. Структурні складові екологічного аудиту: цілі і типи екологічного аудиту; об'єкти і суб'єкти екологічного аудиту та вимоги до них; критерії екологічного аудиту; еколого-аудиторська діяльність; система навчання з екологічного аудиту.

Лекція 7. Приклади спеціальних аудиторських методологій

Аудит мінімізації відходів виробництва. Екологічні експрес-оцінювання. Оцінювання екологічного стану промділянки (місцевості).

Змістовий модуль 3. Екологічний маркетинг та екологічні інновації у менеджменті

Лекція 8. Екологічний маркетинг як складова менеджменту. Екологічний менеджмент та бізнес.

Поняття екологічного маркетингу. Структура екологічного маркетингу. Концепції екологічного маркетингу. Можливість і необхідність розвитку екологічного бізнесу. Корпоративний екологічний менеджмент у 1990-х рр. Корпоративне бачення управління - зрушення парадигми у бік етики екологічного менеджменту.

Лекція 9. Екологічні інновації як інструмент забезпечення екологічної безпеки виробництва.

Сутність поняття «екологічна інновація». Механізм формування й ефективного використання інноваційних факторів. Фінансування і стимулювання еколого-інноваційної діяльності.

4.2. План практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення, функції, інфраструктура і принципи екологічного менеджменту.	2
2	Серія міжнародних стандартів системи екологічного менеджменту.	2
3	Вивчення основних етапів запровадження системи управління навколишнім середовищем (ISO 14001)	2
4	Аналіз спеціальних сфер застосування екологічного аудиту	2
5	Вивчення значення екологічного аудиту на екологічному ринку.	2
6	Аудит мінімізації відходів виробництва	2
7	Вивчення поняття, структури та концепції екологічного маркетингу та розвитку екологічного бізнесу як складової менеджменту	2
8	Корпоративна екологічна звітність (ESG, GRI) та її аналіз	2
9	Механізм формування й ефективного використання екологічних інновацій для забезпечення екологічної безпеки виробництва	2
Разом		18

4.3. Завдання для самостійної роботи

Передбачаються такі види самостійної роботи:

1. Підготовку до практичних занять.
2. Підготовку і захист письмових індивідуальних робіт: індивідуальної пошукової роботи.
3. Підготовку до підсумкового контролю знань за контрольними питаннями.

Важливе значення в керівництві самостійною роботою студентів відводиться індивідуальним та груповим консультаціям, їх мета – допомогти студентам у вивченні того чи іншого питання, в правильній організації самостійної роботи над вивченням предмета.

Успішність підготовки до практичних занять і складання екзамену значною мірою залежить від організації самостійної роботи. Для здійснення самостійної роботи студентам рекомендується ознайомитись з навчально-методичною літературою, перелік якої наведено в списку рекомендованої літератури, а також публікаціями періодичних видань. Рекомендовану літературу необхідно вивчати систематично, згідно із списком і в такій послідовності:

- а) ознайомитись з навчальною програмою із змістом кожної теми;
- б) засвоїти навчальний матеріал, що відноситься до конкретної теми;
- в) дати відповідь на контрольні запитання відповідної теми;
- г) виписати всі незрозумілі питання для розгляду їх на консультації.

При вивченні навчального матеріалу необхідно використовувати звіти підприємств і інші джерела інформації, аналізуючи зміни показників за методикою, поданою в підручниках.

За результатами контролю студентам виставляють оцінки в журналах поточної успішності за бальною системою модульно-рейтингового контролю. Підсумковий контроль знань у вигляді екзамену здійснюється за контрольними питаннями.

Самостійна робота

№	Тематика	К-сть
1.	Вступ до екологічного менеджменту та аудиту; актуальність і нормативно-правова база	3
2.	Стандарти ISO 14001/ISO 14004 та принципи ESG	3
3.	Екологічна політика підприємства: структура, зміст, приклади	3
4.	Побудова екологічного профілю підприємства; ідентифікація зацікавлених сторін	3
5.	Ключові екологічні аспекти та їх вплив на довкілля	3
6.	Аналіз екологічних ризиків і можливостей підприємства	3
7.	Планування екологічних цілей та розробка SMART-цілей	3
8.	Розробка програм заходів для досягнення екологічних цілей	3
9.	Документація системи екологічного менеджменту (СЕМ)	3
10.	Оцінка відповідності підприємства стандартам ISO 14001	3
11.	Корпоративна екологічна звітність (ESG, GRI) та її аналіз	3
12.	Прозорість та достовірність екологічної звітності підприємства	3
13.	Проведення внутрішнього екологічного аудиту	3
14.	Розробка чек-листа для аудиту екологічної відповідності	3
15.	Оцінка ефективності системи екологічного менеджменту	3
16.	Моделювання екологічних інновацій для підприємства	3
17.	Проекти з мінімізації відходів та підвищення ресурсоефективності	3
18.	Розробка рекомендацій для удосконалення екологічної політики та аудиту	3
Всього		54

Теми індивідуальної пошукової роботи

1. Екологічна політика і механізми її реалізації на регіональному рівні.
2. Концепція екологічного менеджменту.
3. Сучасні проблеми підготовки фахівців у сфері екологічного менеджменту.
4. Закордонний досвід упровадження Британського стандарту в систему екологічного менеджменту BS7750.
5. Система EMAS як ринковий інструмент.
6. Система стандартів серії ISO 14000 і екологічна оцінка діяльності підприємств.
7. Екологічна звітність як інструмент екологічного менеджменту.
8. Правове регулювання природоохоронної діяльності на підприємстві.
9. Становлення і тенденції розвитку екологічного аудиту в Україні.
10. Екологічний аудит і бухгалтерський облік.
11. Система обліку природоохоронної діяльності на підприємстві.
12. Екологічний ринок і стійкий розвиток.
13. Розподіл екологічних товарів і товаропросування.
14. Маркетинговий механізм управління охороною навколишнього природного середовища.
15. Можливості сучасних інноваційних факторів у підвищенні стратегічної стійкості еколого-економічної системи.
16. Інноваційна діяльність у рішенні екологічних проблем.
17. Екологічні аспекти експертизи винаходів.
18. Еколого-економічна політика України як фактор стійкого розвитку.
19. Екологічна політика і механізм її реалізації.
20. Світовий і український досвід управління техногенно-природною безпекою.
21. Концепція «екологічно усвідомленого» керівництва підприємством.
22. Роль екологічних факторів у виробленні стратегії розвитку підприємств.

23. Державно-правове регулювання управління природокористуванням на підприємстві.
24. Сучасні засоби екологічного менеджменту на підприємстві.
25. Екологічний менеджмент як інструмент досягнення конкурентоздатності.
26. Вдосконалювання керівництва охороною навколишнього середовища на підприємстві.
27. Методичні основи формування бізнес-планів природоохоронної ресурсозберігаючої діяльності.
28. Ринок екологічних товарів та спеціальних екологічних послуг.
29. Шляхи вирішення проблем забезпечення населення екологічно чистою продукцією.
30. Врахування ризику у екологічному менеджменті.

Вимоги до оформлення Індивідуальної пошукової роботи:

Студенти виконують один із запропонованих варіантів **Індивідуальної пошукової роботи**. Вибір відповідного варіанту здійснюється за зацікавленістю студента у відповідній тематиці.

Документ, який здається викладачу, складається з:

- титульного листа, на якому вказується назва вищого навчального закладу та його підпорядкування, найменування кафедри, тема, прізвище та ініціали автора роботи, місто, де знаходиться університет та рік виконання;
- основного змісту роботи, у якому відображені завдання, поставлені перед студентом;
- списку використаних джерел.

В основній частині індивідуальної роботи повинно бути висвітлене поставлене питання на достатньому науковому рівні. Загальний обсяг індивідуальної роботи має складати не менше 20 сторінок друкованого тексту. Студент повинен самостійно здійснити підбір нормативно-правових актів, загальної, навчальної, наукової та спеціальної літератури. Індивідуальна робота підписується студентом і вказується дата її виконання. Виконану роботу студент здає згідно із встановленими строками.

Індивідуальна робота має бути виконана англійською мовою. Вимоги до оформлення індивідуальних письмових робіт: формат А4, поля: ліве – 3 см, праве – 1 см, верхнє та нижнє – по 2 см, розмір шрифту 14 пт, інтервал – 1,5 ст., шрифт Times New Roman.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Для успішного проходження курсу достатньо використання літературних джерел, що знаходяться в бібліотеках університету та міста, мережі Internet, програмне забезпечення – MS Word, Excel.

Студентам дається також можливість використання навчально-наукової літератури з бібліотеки кафедри екології, а також електронних посібників, які завантажено у систему MOODLE.

5. Підсумковий контроль

Перелік питань до екзамену

1. Екологічний менеджмент як міждисциплінарна наука.
2. Сутність екологічного менеджменту, його функції та завдання
3. Концептуальні засади та структура системи екологічного управління
4. Поняття екологічного менеджменту та його актуальність на даному етапі розвитку економіки.
5. Функції та завдання екологічного менеджменту.
6. Охарактеризуйте основні засади системи екологічного менеджменту.
7. Системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту.
8. Екологічний менеджмент як ключова домінанта сталого розвитку.

9. Концепція запровадження екологічного менеджменту в Україні.
10. Законодавчо-регулююча база екологічного менеджменту.
11. Підсистеми, що входять до складу структури екологічного менеджменту.
12. Методологія дослідження проблеми становлення і розвитку екологічного менеджменту в Україні. 1
3. Пріоритетні завдання у сфері екологічного законодавства в Україні.
14. Формування системи управління навколишнім середовищем.
15. Вимоги до планування управління навколишнім середовищем.
16. Впровадження та функціонування екологічного менеджменту
17. Міжнародний підхід до екологічного менеджменту.
18. Британський стандарт в галузі систем екологічного менеджменту BS 7750.
19. Схема екологічного менеджменту й аудитування EMAS.
20. Серія міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту.
21. Перспективи розвитку екологічного менеджменту в Україні.
22. Цикл системи екологічного менеджменту відповідно до вимог EMAS.
23. Перспективи впровадження екологічного менеджменту в Україні.
24. Функцій екологічного менеджменту, що терміново необхідні до виконання в Україні.
25. Основні поняття та типи екологічного аудиту.
26. Завдання, ролі та розподіл відповідальності під час здійснення аудиту систем управління навколишнім середовищем
27. Порядок здійснення аудиту систем управління навколишнім середовищем.
28. Впровадження екологічного аудиту в Україні.
29. Екологічний аудит, як ринковий механізм природокористування.
30. Сутність та необхідність екологічного аудиту.
31. Нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері екологічного аудиту в Україні.
32. Відмінності між екологічною інспекцією, експертизою та аудитом.
33. Загальні положення про систему ліцензування
34. Законодавчі підоснови екологічного ліцензування
35. Регламент отримання екологічних ліцензій
36. Обґрунтуйте або спростуйте роль ліцензування, як ефективного засобу регулювання природокористування.
37. Охарактеризуйте встановлення екологічних вимог та обмежень у екологічному ліцензуванні.
38. Поясніть зміст отримання ліцензії на право користування природними ресурсами.
39. Питання ліцензування природоохоронної діяльності, що регулюються Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».
40. Загальні положення про екологічне оцінювання господарської діяльності
41. Принципи та порядок проведення екологічної оцінки
42. Врахування результатів екологічної оцінки при прийнятті рішень
43. Система здійснення екологічної оцінки.
44. Сутність та роль екологічної оцінки.
45. Спеціалізовані органи екологічного оцінювання.
46. Основні поняття екологічного страхування. Об'єкт, суб'єкт та завдання екологічного страхування
47. Умови укладання угоди про екологічне страхування
48. Світовий досвід запровадження екологічного страхування
49. Існуюча законодавчо-нормативна база екологічного страхування в Україні.
50. Принципи раціонального природокористування і управління природно-господарською збалансованістю.
51. Форми і методи управління природокористуванням.
52. Оцінка природних ресурсів та завдання управління природокористуванням.

53. Принципи раціонального природокористування.
54. Природні ресурси, як об'єкт управління.
55. Оцінка природних ресурсів для прийняття управлінських рішень.
56. Сутність екологічного оподаткування
57. Удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні
58. Фінансові важелі та стимули природоохоронної діяльності
59. Сутність екологічного оподаткування.
60. Сутнісні особливості екологічного податку.
61. Механізм плати за забруднення навколишнього природного середовища.
62. Перспективи розвитку та удосконалення екологічного оподаткування.
63. Формування системи управління навколишнім середовищем.
64. Вимоги до планування управління навколишнім середовищем.
65. Основні відмінності між поняттями екологічне управління і екологічний менеджмент.

Приклад екзаменаційного білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
 Рівень вищої освіти Другий (магістр)
 Спеціальність
 Освітньо-професійна програма Семестр 10
 Навчальна дисципліна Екологічний менеджмент і аудит

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № ____ 0 ____

1. Основні відмінності між поняттями екологічне управління і екологічний менеджмент.
2. Екологічний аудит, як ринковий механізм природокористування.
3. Схема екологічного менеджменту й аудитування EMAS.

Затверджено на засіданні кафедри екології

Протокол № ____ від „ ____ ” _____ 20 ____ року

Завідувач кафедри

Викладач

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Діагностика результатів навчання включає поточний і підсумковий контроль. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. На екзамен відводиться максимальна кількість балів – 40 балів.

№ завдання екзаменаційного білету	Максимальна кількість балів
1	10
2	15
3	15

6.1. Критерії оцінювання для досягнення максимальної кількості балів

Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 60 балів

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Виступи на семінарських заняттях	45 б. (9*5 б.)
2	Виконання та захист індивідуального пошукового завдання	15 б. (1*15 б.)

Усього протягом семестру		60
3	Екзамен	40
	Всього	100

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

Вид діяльності (завдання)	Критерії для максимальної кількості балів
Виступи на семінарських заняттях	– Знання матеріалу (2 б.), – Опрацювання додаткової літератури (1 б.), – Активна участь в обговоренні питань семінару (2 б.).
Виконання та захист ІПР	– Велика кількість опрацьованих літературних джерел (3 б.), – Дотримання структури роботи (Зміст, Вступ, Основна частина, Висновки) (3 б.), – Дотримання вимог в оформленні (в т.ч. посилань на літературне джерело) (3 б.), – Наявність власних суджень (3 б.), – Підготовка презентації до роботи (3 б.).

Розгорнуті критерії оцінювання

1. Виступи на семінарських заняттях

Студентові виставляється 5 балів, якщо ним підготовлено повна та розгорнута відповідь.

- Знання матеріалу (2 б.),
- Опрацювання додаткової літератури (1 б.),
- Активна участь в обговоренні питань семінару (2 б.).

2. Виконання та захист ІПР – 15 б.

3. Теоретичне питання:

а) оцінка «відмінно» (15 балів) виставляється студентові, якщо він:

- у повному обсязі (на 100%) відповів на питання, дав розгорнуту зв'язну відповідь на нього, проілюструвавши наведені положення, терміни прикладами; відповідь написано без помилок (або в тексті відповіді наявні незначні відхилення від норм літературної мови);

б) оцінка «добре» (10-14 балів) виставляється студентові, якщо він:

- висвітлив правильно 75% питання, відповідь є зв'язною, логічною, хід думок загалом проілюстровано прикладами; у тексті відповіді наявні мовні (мовленнєві) недоліки (до 3 помилок);

в) оцінка «задовільно» (5-9 балів) виставляється студентові, якщо він:

- виклав 50% обсягу зазначеного питання, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок (до 6 помилок), або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища, терміни і положення проілюстровано прикладами частково;

г) оцінка «незадовільно» (0-4 бали) виставляється студентові, якщо він:

- відповів менше ніж на 50% обсягу поставленого питання або відмовився відповідати (0 балів); порушив точність і логічність висловлювання; не проілюстрував хід власних думок прикладами, факти, викладені у відповіді, не відповідають дійсності або перекручені;

відповідь хибує на численні мовні й мовленнєві помилки; порушив правила академічної доброчесності (3 бали).

7. Рекомендовані джерела інформації

1. ISO 14001:2015 Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Geneva: ISO, 2015. 48 p. URL: <https://www.iso.org/standard/60857.html#lifecycle>
2. ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного менеджменту – Вимоги та керівництво щодо застосування / Мінекології України. Київ, 2015. 60 с. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64015
3. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 455 с.
4. Гудзь О.Є., Захаржевська А.А. Управління ризиками підприємств в умовах цифровізації: навчальний посібник. Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2023. 176 с.
5. Хом'як О.А. Екологічний менеджмент і аудит підприємств аграрного сектору: навчальний посібник для студентів екологічного факультету за кредитно-трансферною накопичувальною системою організації освітнього процесу / О.А. Хом'як, Н.Є. Гриневич, Н.М. Присяжнюк, Ю.В. Куновський, О.Р. Михальський. Біла Церква, 2018. 88 с.
6. Екологічне управління бізнесом в умовах євроінтеграції: навчальний посібник / П. Д. Дудкін та ін. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 200 с.
7. Міронова Н. Г., Білецька Г. А. Екологічна стандартизація і сертифікація: навчальний посібник. Львів: Новий Світ - 2000, 2018. 140 с.
8. Зіновчук Н. В., Ращенко А. В. Екологічний маркетинг: навч. посіб. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/3786>.
9. Екологічний аудит: Навчальний посібник / Медведєва О.В., Немировський Я.Б., Мартиненко А.П., Мартиненко В.Г. , Кропивницький: ЦНТУ, 2019. 73 с.
10. Караїм О. А. К Екологічний менеджмент і аудит : конспект лекцій / Ольга Анатоліївна Караїм. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 184 с.
11. European Environment Agency. Environmental statement 2023. Copenhagen, 2024. 52 pp. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/environmental-statement-2023>
12. Chopra, Shauhrat & Senadheera, Sachini & Dissanayake, Pavani & Withana, Piumi & Chib, Rajeev & Rhee, Jay & Ok, Yong Sik. (2024). Navigating the Challenges of Environmental, Social, and Governance (ESG) Reporting: The Path to Broader Sustainable Development. Sustainability. 16. 606. 10.3390/su16020606.
13. European Commission. EU Taxonomy for Sustainable Activities. URL: <https://ec.europa.eu>
14. Global Reporting Initiative (GRI). Standards for Sustainability Reporting. URL: <https://www.globalreporting.org>
15. United Nations Environment Programme (UNEP). Guidelines for Environmental Management and Reporting. URL: <https://www.unep.org>